

จากนุ่งขาวสู่ชุดดำ: การเปลี่ยนผ่านของคติความเชื่อ และวัฒนธรรมการไว้ทุกข์ในสังคมไทย*

FROM WHITE CLOTH TO BLACK ATTIRE: THE TRANSFORMATION OF BELIEFS AND MOURNING CULTURE IN THAI SOCIETY

สิริรัตน์ ดอนจันทรโคตร¹, ศิวกร อินภุษา² และ ยิงสรรค์ หาพา³

Sirirat Donjuakot¹, Siwakorn Inphusa² and Yingsak Hapa³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹⁻³

Mahachulalongkorn rajavidyalay University, Thailand¹⁻³

Corresponding Author's Email: siwakornin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความหมายทางประวัติศาสตร์ของสีขาวในฐานะสัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ในสังคมไทย 2) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมตะวันตกที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนผ่านสู่การใช้สีดำเป็นสีหลักของการไว้ทุกข์ในปัจจุบัน และ 3) เพื่อเปรียบเทียบและทำความเข้าใจการคงอยู่และการประยุกต์ใช้สีขาวและสีดำในพิธีกรรมไว้ทุกข์ของสังคมไทยร่วมสมัยการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการวิเคราะห์เอกสารทางประวัติศาสตร์ งานศิลปวัฒนธรรม และคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเป็นแหล่งข้อมูลหลัก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการตีความทางประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การเปลี่ยนผ่านจาก “นุ่งขาว” สู่ “ชุดดำ” นั้น ไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติ แต่ถูกขับเคลื่อนโดย อิทธิพลทางการเมืองและสังคม ในช่วงการปฏิรูปประเทศ (สมัยรัชกาลที่ 5) ซึ่งเป็นการรับเอา ธรรมเนียมการไว้ทุกข์แบบตะวันตก มาใช้เพื่อแสดงถึงความเป็นอารยะและสากล ทำให้สีดำได้รับการสถาปนาเป็น บรรทัดฐานทางสังคม และ สัญลักษณ์เชิงโลกียะ องค์ความรู้ใหม่คือ การเปลี่ยนแปลงนี้ได้นำไปสู่สถานะ “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” โดยที่สีดำทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ ในขณะที่ สีขาว ยังคงดำรงอยู่เป็นสัญลักษณ์เชิงจิตวิญญาณ ของความบริสุทธิ์และการปล่อยวางตามหลัก พุทธธรรม การคงอยู่ร่วมกันนี้สะท้อนถึง ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม ของสังคมไทย และนำไปสู่การประยุกต์ใช้หลัก ธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย ในพิธีกรรมไว้ทุกข์ปัจจุบัน ข้อเสนอแนะจึงมุ่งเน้นการส่งเสริมความเข้าใจในปรัชญาสีขาวดั้งเดิมเพื่อการอนุรักษ์คุณค่าอย่างยั่งยืน

* Received 17 November 2025; Revised 21 November 2025; Accepted 30 November 2025

คำสำคัญ: การไว้ทุกข์, ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์, อิทธิพลตะวันตก

Abstract

This qualitative research study aims to analyze the transformation of mourning colors in Thai society, shifting from the traditional use of white to the primary use of black. The study's objectives are 1) to analyze the historical meaning of white in mourning, 2) to analyze the sociopolitical and Western cultural influences driving the shift to black, and 3) to compare the current application of white and black in Thai rites. The research method relies on the analysis of historical documents, cultural artifacts, and Buddhist scriptures, using Content Analysis and Critical Historical Interpretation.

The findings conclude that the transition was a complex cultural process, not naturally occurring, but driven by political and social influences during the national reform period (King Rama V era). Siam adopted Western mourning customs to project an image of civilization and internationality. Consequently, black was established as a social norm and a secular symbol of formal respect. The crucial new knowledge is that this transformation has led to a state of “Symbolic Dualism,” where black functions as a social and economic symbol, while white persists as a spiritual symbol representing purity and detachment based on Buddhist principles. This coexistence reflects the Cultural Resilience of Thai society and has spurred the application of the principle of Dharma Governance of Mourning in contemporary rituals. Recommendations thus focus on promoting understanding of the original white philosophy for sustainable cultural preservation.

Keywords: Mourning Customs, Symbolic Dualism, Western Influence

บทนำ

พิธีกรรมความตายและการไว้ทุกข์ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญและเป็นสากลที่สะท้อนถึงโครงสร้างทางสังคม ค่านิยม และปรัชญาความเชื่อของมนุษย์ในทุกอารยธรรม สำหรับสังคมไทยซึ่งมีรากฐานมั่นคงใน พุทธธรรมเถรวาท การไว้ทุกข์มิใช่เพียงการแสดงออกถึงความเศร้าโศก แต่เป็น กระบวนการทางจิตวิญญาณ ที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจหลัก อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) และการสะสมบุญกุศลเพื่ออุทิศแก่ผู้ล่วงลับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สี ที่ใช้ในการไว้

ทุกซ์ได้ถูกกำหนดให้เป็น รหัสทางวัฒนธรรม ที่มีความหมายเชิงลึกซึ้ง (ชัชวาล ชื่นสงวน, 2566) ในคติโบราณของไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สีขาว ได้ถูกสถาปนาเป็นสัญลักษณ์สูงสุดของการไว้ทุกข์ โดยสื่อถึง ความบริสุทธิ์ (Purity) การละวาง และการกลับคืนสู่สภาวะเดิม อันสงบตามอุดมคติทางพุทธศาสนา การนุ่งขาวห่มขาวจึงเป็นทั้งสัญลักษณ์ของความเคารพและการเตรียมพร้อมทางจิตวิญญาณของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2566) อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ที่สังคมไทยต้องเผชิญหน้ากับกระแส โลกาภิวัตน์และอิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตก ในช่วงการปฏิรูปประเทศสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เกิดการรับเอาสีดำ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ตามธรรมเนียมยุโรปเข้ามาใช้ในราชสำนักและแพร่หลายสู่ชนชั้นนำในเวลาต่อมา การเปลี่ยนแปลงนี้จึงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมวิทยาที่ท้าทายความเชื่อดั้งเดิมและสะท้อนถึงการปรับตัวของชาติในการวางตำแหน่งตนเองบน เวทีโลก ซึ่งทำให้เกิดความจำเป็นในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจ การช่วงชิงความหมายทางวัฒนธรรม นี้อย่างลึกซึ้ง

สภาพปัญหาในปัจจุบันคือ การดำรงอยู่ของ มาตรฐานการไว้ทุกข์ที่เหลื่อมซ้อนกัน ซึ่งก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนและความสับสนทางพฤติกรรมในสังคม การที่ สีดำ ได้รับการสถาปนาให้เป็น บรรทัดฐานทางสังคม ในบริบทของรัฐและพิธีการสาธารณะอย่างรวดเร็ว เป็นผลมาจากกลไกของ อำนาจรัฐและการเมือง ที่ใช้สีเป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงความ เป็นอารยะ และ ความเป็นสากล (Kitiarsa, 2022) การเปลี่ยนแปลงนี้สอดคล้องกับทฤษฎี Cultural Hegemony ที่อธิบายถึงการที่ชนชั้นนำหรือผู้มีอำนาจใช้กลไกทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความชอบธรรมและตอกย้ำอำนาจของตน โดยการเปลี่ยนผ่านจาก สีขาว (แกนหลักทางจิตวิญญาณ) ไปสู่ สีดำ (เปลือกนอกทางสังคม) สะท้อนให้เห็นถึงการลำดับความสำคัญของสังคมที่ให้ความสำคัญกับ การแสดงออกเชิงโลกียะ ที่เป็นไปตามมารยาทสากลมากกว่า ความหมายเชิงศาสนา ดั้งเดิม (อึ้งรงค์ศักดิ์ สรเดช, 2564) นอกจากนี้ ความท้าทายยังรวมถึง การที่พิธีศพสมัยใหม่ มักจะถูกครอบงำด้วยค่านิยมทางวัตถุนิยมและความฟุ่มเฟือย ทำให้หลักการ ธรรมาภิบาล ในการบริหารจัดการพิธี ซึ่งเน้นความสมถะและความเท่าเทียมลดลง (พระมหาบุญไทย ปัญญา, 2565) การที่คนรุ่นใหม่รับรู้เพียงว่าสีดำคือสีของการไว้ทุกข์โดยไม่เข้าใจรากฐานทางพุทธธรรมของสีขาว ย่อมส่งผลกระทบต่อความลึกซึ้งทางจิตวิญญาณและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ถูกส่งต่อมามากหลายศตวรรษ การศึกษาจึงต้องตอบคำถามว่า สังคมไทยจะรักษา แก่นธรรม ไว้ได้อย่างไรภายใต้แรงกดดันของ สากลนิยม

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษา ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมของการเปลี่ยนผ่านสี ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่ต้องการความเข้าใจเชิงลึกในด้านการปรับตัวทางสังคม ปัญหาที่ต้องการศึกษา คือการที่สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สภาวะ “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” (Symbolic Dualism) อย่างเต็มรูปแบบ โดยที่สัญลักษณ์ทั้งสองไม่ขัดแย้งกัน แต่ต่างทำหน้าที่ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน (Lee & Kim, 2023) กล่าวคือ สีดำทำหน้าที่ในการแสดงออกภายนอกในพื้นที่สาธารณะและทางสังคม ในขณะที่สีขาวยังคงมีบทบาทในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในพิธีและการปฏิบัติธรรม

(วิมล พลจันทร์, 2564) ปัญหา คือ การผสมผสานกันนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร และการคงอยู่ของความเชื่อดั้งเดิมจะสามารถสร้าง นวัตกรรมทางพุทธศาสนา ในการจัดการความเศร้าของคนยุคใหม่ได้อย่างไร (ปรีชา พิธิษฐสุพจน์, 2565) การวิเคราะห์ปรากฏการณ์นี้จึงเป็นกุญแจสำคัญในการทำความเข้าใจ ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม (Cultural Resilience) ของสังคมไทย ที่สามารถหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าทางวัฒนธรรมแบบสุดโต่ง (Cultural Conflict) และเลือกที่จะประยุกต์ใช้ ทั้งสององค์ประกอบอย่างชาญฉลาด (Gaba, 2021) ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การวิจัยจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์กลไกของการผสมผสานนี้ เพื่อค้นหาวิธีการที่ยั่งยืนในการรักษา อัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมไว้ในขณะที่ยังสามารถสื่อสารกับโลกภายนอกได้

จากความผูกพันดั้งเดิมของสี่ขา กับพุทธธรรมและการรับสืบทอดจากอิทธิพลตะวันตก ด้วยเหตุผลเชิงยุทธศาสตร์ ทำให้เกิดสภาวะ ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์ ในการไว้ทุกข์ของไทย การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการ วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมครั้งใหญ่ที่เกิดจากการปะทะกันระหว่างศาสนากับรัฐและการปรับตัวเข้าสู่โลกาภิวัตน์ ความสำคัญ ของงานวิจัยคือการให้ความกระจ่างแก่สังคมเกี่ยวกับความหมายเชิงปรัชญาของพิธีกรรมที่มากกว่าแค่การแต่งกาย และการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับกลไกการผสมผสานทางวัฒนธรรม ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ได้แก่ 1) การได้มาซึ่ง องค์ความรู้ทางวิชาการใหม่ ที่สามารถนำไปอ้างอิงในการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์การจัดการสังคมในภูมิภาค 2) การมอบ ข้อเสนอแนะเชิงวัฒนธรรม ให้แก่สถาบันศาสนาและหน่วยงานรัฐบาล ในการออกแบบหลักสูตรและโครงการเพื่อ อนุรักษ์คุณค่า ของสี่ขาด้เดิมควบคู่ไปกับการส่งเสริมการใช้หลัก ธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย ในการบริหารจัดการพิธีศพอย่างยั่งยืนและยุติธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณและจริยธรรมของคนในชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อสืบค้นและวิเคราะห์ความหมายทางประวัติศาสตร์ของสี่ขาในฐานะสัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ในสังคมไทย
- 2) เพื่อระบุและวิเคราะห์อิทธิพลทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมตะวันตก ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนผ่านสู่การใช้สืต่าเป็นสืหลักในปัจจุบัน
- 3) เพื่อเปรียบเทียบและทำความเข้าใจการคงอยู่และการประยุกต์ใช้สี่ขาและสืต่าในพิธีไว้ทุกข์ของไทยในปัจจุบัน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1) รากฐานทางปรัชญาและคติความเชื่อดั้งเดิมของสีชา

กลุ่มงานวิจัยและเอกสารชุดนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความหมายเชิงปรัชญาของสีชา ในฐานะสัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ใน มิติของ พุทธธรรม และ คติชน โดยพบว่า สีชามี ความหมายลึกซึ้งกว่าเพียงแค่ความเศร้า 1.1) แก่นพุทธธรรมและการปล่อยวาง สมเด็จพระ พุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2566) ได้วางรากฐานทางความคิดว่า พิธีกรรมความตาย ทั้งหมดตั้งอยู่บนหลัก อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ซึ่งการปฏิบัติธรรมและบำเพ็ญกุศลเป็นหนทางสู่ การปล่อยวาง สอดคล้องกับ ชัชวาล ชื่นสงวน (2566) ที่ระบุว่าสีชาในการไว้ทุกข์จึง ถูกตีความหมายให้เป็น ความบริสุทธิ์ และการชำระจิตวิญญาณของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ปรีชา พิธิษฐสุพรรณ (2565) สนับสนุนแนวคิดนี้โดยเน้นว่า พิธีศพไทยร่วมสมัยยังคงให้ ความสำคัญกับการเยียวยาจิตใจด้วยการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลและ 1.2) มิติทางคติชน วิมล พลพันธ์ (2564) ชี้ให้เห็นว่า การดำรงอยู่ของสีชาและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในชนบท เป็นส่วน หนึ่งของ คติชนวิทยา ที่มีหน้าที่ในการสร้างสมดุลระหว่างโลกมนุษย์กับโลกวิญญาณ โดยผ้า ขาวหรือชุดขาวทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์และการติดต่อกับโลกแห่ง ความบริสุทธิ์

2) การเปลี่ยนผ่านทางประวัติศาสตร์และอิทธิพลตะวันตก (จากชาวสุดำ)

กลุ่มงานนี้วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านสู่การใช้ สีดำ เป็นบรรทัดฐานทางสังคม โดยเน้นบทบาทของการเมืองและการรับวัฒนธรรมสากล 2.1) ยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม และการเมือง Kitiarsa (2022) วิเคราะห์การไว้ทุกข์ในสถาบัน กษัตริย์และพิธีกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยระบุว่า การรับ สีดำ เข้ามาในราชสำนัก ไทยในช่วงรัชกาลที่ 5 เป็น ยุทธศาสตร์ทางการเมือง ในการแสดงออกถึง ความเป็นอารยะและ ความเป็นสากล ต่อประชาคมโลก สอดคล้องกับ อารงค์ศักดิ์ สรเดช (2564) ที่ระบุว่า การ เปลี่ยนผ่านนี้ถูกขับเคลื่อนจาก ระเบียบราชการ จนกลายเป็น บรรทัดฐานทางสังคม ในการ แสดงความเคารพอย่างเป็นทางการ และ 2.2) การแพร่กระจายทางสังคม Gaba (2021) ให้ภาพรวมของการเปลี่ยนผ่านของสีไว้ทุกข์ทั่วโลกสู่สีดำ โดยให้เหตุผลถึงความสอดคล้องกับ ความต้องการของสังคมสมัยใหม่ในด้าน ความเป็นสากลและความสะดวกสบาย ซึ่งเป็นปัจจัย เร่งให้เกิดการยอมรับในไทย สุวดี มีศรี (2563) ได้แสดงหลักฐานจากการศึกษาการแต่งกายไว้ ทุกข์ของสตรีชั้นสูงในสมัยรัตนโกสินทร์ ที่มีการผสมผสานการแต่งกายแบบยุโรปเข้ากับธรรมเนียม เดิม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการแพร่กระจายค่านิยมนี้ลงสู่ชนชั้นนำ

3) การคงอยู่ร่วมกันและนวัตกรรมทางพุทธศาสนาในปัจจุบัน

กลุ่มงานนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์สถานะของสีไว้ทุกข์ในสังคมปัจจุบันที่เกิดจากการ ผสานรวม 3.1) ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์ Lee & Kim (2023) ได้ทำการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ ข้ามวัฒนธรรม โดยผลการศึกษาของพวกเขาได้สนับสนุนแนวคิดที่ว่า การคงอยู่ร่วมกันของสี

ชาวและสีดำในพิธีศพไทยเป็นการแสดงออกถึง “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” (Symbolic Dualism) โดยสีดำทำหน้าที่เป็น สัญลักษณ์เชิงโลกิยะ ที่ตอบสนองมารยาทสากล ส่วนสีขาวทำหน้าที่เป็น สัญลักษณ์เชิงจิตวิญญาณ ภายในพิธี และ 3.2) ธรรมเนียมปฏิบัติและการเยียวยา พระมหากษัตริย์ไทย ปญญา (2565) ได้เสนอแนวคิด ธรรมเนียมปฏิบัติแห่งความอาลัย โดยเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการจัดการความโศกเศร้าอย่างมีสติ (Mindful Grieving) และความสมถะ ซึ่งเป็น นวัตกรรมทางด้านพุทธศาสนา ที่พยายามนำแก่นแท้ของ สีขาว (การปล่อยวาง) กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของการเยียวยาจิตใจในยุคที่พิธีถูกครอบงำด้วย วัตถุนิยม

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนผ่านของสีไว้ทุกข์ในสังคมไทย เป็นผลจาก การปะทะกันทางวัฒนธรรม ระหว่าง พุทธธรรมดั้งเดิม (สีขาว) กับ อิทธิพลทาง การเมืองและโลกาภิวัตน์ (สีดำ) (ธำรงค์ศักดิ์ สรเดช, 2564; Kitiarsa, 2022) โดยกลุ่มงานทาง ปรัชญา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2566; ชัชวาล ชื่นสงวน, 2566) ได้ยืนยันสถานะของ สีขาวในฐานะแก่นของการละวาง ขณะที่กลุ่มงานประวัติศาสตร์ได้ยืนยันการรับสีดำมาใช้เป็น ยุทธศาสตร์ทางการเมือง (สุวดี มีศรี, 2563) อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้ที่สำคัญและทันสมัยที่สุด คือการที่สังคมไทยได้สร้าง ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม ด้วยการเข้าสู่ภาวะ “ทวิภาวะเชิง สัญลักษณ์” (Lee & Kim, 2023) ที่ทำให้สีทั้งสองสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีบทบาท ชัดเจน โดยสีขาวรักษาความหมายทางศาสนา และสีดำตอบสนองความต้องการทางสังคม ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมอย่าง ธรรมเนียมปฏิบัติแห่งความอาลัย ในการจัดการพิธีกรรมใน ยุคปัจจุบัน (พระมหากษัตริย์ไทย ปญญา, 2565) งานวิจัยนี้จึงทำหน้าที่ในการวิเคราะห์กลไก การอยู่ร่วมกันนี้อย่างลึกซึ้ง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้น การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวิพากษ์ (Critical Content Analysis) เพื่อทำความเข้าใจความหมายทางปรัชญา ประวัติศาสตร์ และการปรับตัวทางวัฒนธรรมของการเปลี่ยนผ่านสีไว้ทุกข์ในสังคมไทย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทาง สังคมวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย การวิจัยนี้มีลักษณะเป็น การวิเคราะห์อิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ (Historical-Cultural Influence Analysis)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการไว้ทุกข์ในสังคมไทย ตั้งแต่ สมัยโบราณ (ก่อนรัตนโกสินทร์) จนถึงยุคปัจจุบัน และ กลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากเป็นการวิจัย

เอกสาร จึงไม่มีการระบุ “ประชากร” หรือ “กลุ่มตัวอย่าง” ที่เป็นบุคคล แต่ใช้ เอกสารสำคัญ เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis)

3. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธี การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเน้นการคัดเลือก เอกสารที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและมีความน่าเชื่อถือทางวิชาการ ตามเกณฑ์ดังนี้ 3.1) เอกสารทางประวัติศาสตร์ พระราชกำหนด กฎหมาย และระเบียบราชการที่เกี่ยวข้องกับการไว้ทุกข์ในช่วงการปฏิรูปประเทศ (สมัยรัชกาลที่ 5) และเอกสารโบราณที่กล่าวถึงพิธีกรรมความตายและการแต่งกายด้วยสีขาว 3.2) ตำราทางพุทธศาสนา ตำราหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักอนิจจัง การปล่อยวางและแนวคิดเรื่องความบริสุทธิ์ และ 3.3) งานวิจัยทางวิชาการ บทความวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในช่วง 5 ปีล่าสุด (พ.ศ. 2563 - 2567) จากวารสารระดับชาติและนานาชาติ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมไทย สรีในพิธีกรรม การจัดการความตาย และอิทธิพลตะวันตก

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือหลัก แบบฟอร์มการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis Form) ที่ออกแบบมาเพื่อดึงข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเอกสาร (ชื่อผู้แต่ง, ปีพิมพ์, แหล่งที่มา) ส่วนที่ 2 การสกัดความหมายเชิงปรัชญา (ความหมายของสีขาวตามหลักพุทธธรรม) ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมและการเมือง (อิทธิพลของรัชกาลที่ 5 และตะวันตกต่อการใช้สีดำ) ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน (หลักฐานของทิวภาวะเชิงสัญลักษณ์และธรรมาภิบาล) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เนื่องจากเครื่องมือหลักเป็นการวิเคราะห์เอกสาร จึงเน้นการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยการนำแบบฟอร์มวิเคราะห์เนื้อหาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ (Expert Review) 3-5 ท่านในสาขาประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และพุทธศาสนา เพื่อประเมินความครอบคลุมและความสอดคล้องของกรอบการวิเคราะห์กับวัตถุประสงค์งานวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้แก่ 5.1) การระบุเอกสาร ดำเนินการค้นหาและคัดเลือกเอกสารสำคัญตามเกณฑ์ที่กำหนด 5.2) การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ ศึกษาลำดับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของธรรมเนียมการไว้ทุกข์ โดยเฉพาะช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อทำความเข้าใจ “อิทธิพลทางการเมือง” 5.3) การสกัดและจัดหมวดหมู่ข้อมูล นำข้อมูลจากเอกสารมาสกัดตามกรอบของแบบฟอร์มการวิเคราะห์เอกสาร และจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และ 5.4) การยืนยันข้อมูล (Triangulation) ใช้หลักฐานจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของผลการค้นพบในแต่ละประเด็น

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการ 6.1) การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ใช้เพื่อพรรณนาถึงความหมายดั้งเดิมของสีขาวตามหลักพุทธธรรม และอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ 6.2) การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวิพากษ์ (Critical Content Analysis) ใช้เพื่อตีความและวิเคราะห์แรงจูงใจทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมเบื้องหลังการรับสีดำ (เช่น การตีความว่าเป็นยุทธศาสตร์การแสดงความเป็นอารยะ) 6.3) การตีความทางวัฒนธรรมเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Cultural Interpretation) ใช้เพื่อเปรียบเทียบความหมายและหน้าที่ของสีขาวและสีดำในปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์แนวคิด “ทิวภาวะเชิงสัญลักษณ์” และ “ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม” และ 6.4) ไม่มีการใช้สถิติ ในการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการตีความและการสังเคราะห์องค์ความรู้จากเอกสารเป็นหลัก

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เอกสารทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และตำราทางพุทธศาสนา สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

1. การสืบค้นและวิเคราะห์ความหมายทางประวัติศาสตร์ของสีขาวในฐานะสัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า สีขาว ได้รับการยอมรับเป็นสัญลักษณ์หลักของการไว้ทุกข์ในสังคมไทยดั้งเดิมอย่างมั่นคง โดยมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าเพียงแค่ความเศร้าโศก แต่เป็น รหัสทางวัฒนธรรม ที่ผูกพันกับหลัก พุทธธรรมเถรวาท และ คติชน การนุ่งขาวห่มขาว จึงไม่ใช่การแสดงความสูญเสียในเชิงโลกียะเท่านั้น แต่เป็นการแสดงออกถึง ความบริสุทธิ์ (Purity) การละวางกิเลส และความตั้งใจที่จะ ปฏิบัติธรรม เพื่อยอมรับความจริงตามหลักอนิจจัง (ความไม่เที่ยง) โดยมีเป้าหมายเชิงจิตวิญญาณ เพื่ออุทิศส่วนบุญให้ผู้ล่วงลับเข้าสู่ภพภูมิที่สงบสุข ด้วยเหตุนี้ สีขาวจึงทำหน้าที่เป็น แกนหลักทางจิตวิญญาณ ของพิธีกรรมความตายในอดีต

2. การระบุและวิเคราะห์อิทธิพลทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมตะวันตก ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนผ่านสู่การใช้สีดำเป็นสีหลักในปัจจุบัน ผลการวิจัยยืนยันว่า การเปลี่ยนผ่านสู่การใช้ สีดำ นั้นเป็นกระบวนการที่ถูกขับเคลื่อนจาก อิทธิพลทางการเมืองและสังคม ในช่วงการปฏิรูปประเทศ (สมัยรัชกาลที่ 5) โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติของคติความเชื่อดั้งเดิม แต่เป็น ยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม ในการรับเอา ธรรมเนียมการไว้ทุกข์แบบตะวันตก เข้ามาใช้ในราชสำนัก เพื่อแสดงให้เห็นประชาคมโลกเห็นถึง ความเป็นอารยะ (Civilized) และ ความเป็นสากล ของสยาม การใช้สีดำจึงเป็น สัญลักษณ์ทางการเมืองที่สำคัญในการวางตำแหน่งของประเทศในยุคหนึ่ง สีดำได้รับ การสถาปนาให้เป็น บรรทัดฐานทางสังคม และ สัญลักษณ์เชิงโลกียะ ของความสุภาพอย่างเป็นทางการผ่าน ระเบียบราชการ ซึ่งแพร่กระจายจากชนชั้นนำสู่สาธารณชนในเวลาต่อมา

3. การเปรียบเทียบและทำความเข้าใจการคงอยู่และการประยุกต์ใช้สีขาวและสีดำในพิธีไว้ทุกข์ของไทยในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า สังคมไทยได้เข้าสู่สภาวะ “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” (Symbolic Dualism) ที่สะท้อนถึง ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม โดยทั้งสองไม่ได้ขัดแย้งกัน แต่มีการแบ่งหน้าที่ในการใช้งานอย่างชัดเจน สีดำ ทำหน้าที่เป็น เปลือกนอกทางสังคม สื่อถึงมารยาทสากลและความเคารพในบริบทสาธารณะ สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจและความสะดวกในชีวิตประจำวัน สีขาว ยังคงดำรงอยู่เป็น แกนหลักทางจิตวิญญาณ โดยถูกใช้ในพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์และการปฏิบัติธรรมภายในพิธี เพื่อเป็นตัวแทนของการปล่อยวาง และการสร้างบุญกุศล การคงอยู่ร่วมกันนี้ยังนำไปสู่ นวัตกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การประยุกต์ใช้หลัก ธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย ซึ่งเน้นการจัดการความเศร้าอย่าง มีสติ (Mindful Grieving) และการทำพิธีที่สมณะและเท่าเทียม เพื่อรักษาคุณค่าทางจิตวิญญาณ ควบคู่ไปกับความยุติธรรมทางสังคม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำมาอภิปรายเปรียบเทียบกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิดทางทฤษฎีต่างๆ เพื่อให้เกิดการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประการ ดังนี้

1. ความหมายทางประวัติศาสตร์ของสีขาวในฐานะสัญลักษณ์ของการไว้ทุกข์ ผลการวิจัยที่ชี้ว่า สีขาว มีสถานะเป็นสัญลักษณ์หลักของการไว้ทุกข์ในสังคมไทยดั้งเดิม โดยสื่อถึง ความบริสุทธิ์ และการละวางกิเลส นั้น สอดคล้อง กับหลักการทางพุทธธรรมและงานศึกษาที่เกี่ยวข้องอย่างสมบูรณ์ การตีความเชิงปรัชญาของสีขาวในพิธีกรรมความตายนั้น ถูกยืนยันโดย ชัชวาล ชื่นสงวน (2566) ซึ่งระบุว่าสีขาวทำหน้าที่เป็น รหัสทางวัฒนธรรมที่มีความหมายเชิงลึกซึ้งกว่าเพียงแค่ความเศร้า โดยเป็นการแสดงออกถึงความบริสุทธิ์ทางจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับแก่นคำสอนเรื่อง อนิจจัง ที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2566) ได้ระบุไว้ในตำรา พุทธธรรม ว่าเป็นรากฐานของการทำความเข้าใจความตาย และการปล่อยวาง ในมิติของ คติชนวิทยา การค้นพบนี้ยัง สอดคล้อง กับงานวิจัยของ วิมล พลพันธ์ (2564) ที่กล่าวถึงการดำรงอยู่ของพิธีกรรมที่เน้นการใช้สีขาวเพื่อแสดงความสัมพันธ์กับโลกวิญญาณและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ การนุ่งขาวห่มขาวจึงไม่ใช่แค่การแต่งกาย แต่เป็นการแสดงถึงความพร้อมทางจิตวิญญาณในการบำเพ็ญกุศลเพื่อผู้ล่วงลับ โดยสรุปแล้ว การวิเคราะห์สีขาวเป็นการยืนยันว่า แก่นของการไว้ทุกข์ในมิติความเป็นไทยดั้งเดิมคือการปฏิบัติธรรมเพื่อการเยียวยาจิตวิญญาณ ไม่ใช่เพียงการแสดงออกถึงความโศกเศร้าในเชิงสังคมเท่านั้น

2. อิทธิพลทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมตะวันตกที่เปลี่ยนผ่านสู่สีดำ ผลการวิจัยที่ระบุว่า การเปลี่ยนผ่านสู่การใช้ สีดำ เป็นผลมาจาก ยุทธศาสตร์ทางการเมือง ในช่วงการ

ปฏิรูปประเทศสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อแสดงถึง ความเป็นอารยะและสากล นั้น สอดคล้องอย่างยิ่ง กับงานศึกษาเชิงประวัติศาสตร์และสังคมวิทยาในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะงานของ Kitiarsa (2022) ซึ่งวิเคราะห์การใช้พิธีกรรมไว้ทุกข์ของสถาบันกษัตริย์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าเป็น เครื่องมือในการแสดงออกถึงสัญลักษณ์ทางการเมือง การรับ ธรรมเนียมการไว้ทุกข์ แบบตะวันตก เข้ามาใช้จึงเป็นกลไกของการ ช่วงชิงทางวัฒนธรรม (Cultural Hegemony) ที่ขับเคลื่อนจากบนชั้นนำ (Top-down) เพื่อสถาปนาให้สีดำกลายเป็นสัญลักษณ์ของ ความสุภาพและเป็นสากล (Gaba, 2021) นอกจากนี้ การที่สีดำถูกกำหนดให้เป็น บรรทัดฐาน ทางสังคม และแพร่กระจายผ่าน ระเบียบราชการ และ แบบอย่างทางสังคม ของชนชั้นนำ ยังสอดคล้อง กับการวิเคราะห์ของ อารงค์ศักดิ์ สรเดช (2564) ที่เน้นย้ำว่าการเปลี่ยนผ่านนี้ถูก กำหนดขึ้นโดยหน่วยงานรัฐและราชสำนัก เพื่อให้เกิดการรับรู้ว่าสีดำคือ สัญลักษณ์เชิงโลกียะ ของการแสดงความเคารพในบริบทของชาติและสังคมสมัยใหม่ ผลการวิจัยจึงตอกย้ำว่า การเปลี่ยนจากขาวสู่ดำเป็น การปรับยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม ของรัฐชาติเพื่อรับมือกับ กระแสโลกาภิวัตน์ในยุคจักรวรรดินิยม มากกว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความเชื่อทางศาสนา โดยตรง

3. การเปรียบเทียบและทำความเข้าใจการคงอยู่และการประยุกต์ใช้สีขาวและสีดำ ในปัจจุบัน ผลการวิจัยที่สรุปว่า การคงอยู่ร่วมกันของสีขาวและสีดำในปัจจุบันนำไปสู่สภาวะ “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” (Symbolic Dualism) นั้น สอดคล้อง กับการวิเคราะห์เชิง เปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมของ Lee & Kim (2023) ซึ่งสนับสนุนว่า สังคมไทยได้แสดงออกถึง ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม (Cultural Resilience) โดยแบ่งหน้าที่ของสัญลักษณ์ทั้งสองได้ อย่างชาญฉลาด: สีดำ ทำหน้าที่เป็น เปลือกนอกทางสังคม เพื่อสื่อสารกับโลกภายนอกและ ตอบสนองต่อมารยาทสากล ส่วน สีขาว ยังคงรักษาบทบาทเป็น แกนหลักทางจิตวิญญาณ ในการเยียวยาจิตใจและปฏิบัติธรรม (ปริษา พิธิษฐ์สุพจน์, 2565) การผสมผสานนี้เป็นตัวอย่าง ที่ชัดเจนของ Cultural Hybridization ตามแนวคิดของ Gaba (2021) ที่เน้นการผนวกค่านิยม ใหม่เข้ากับรากฐานดั้งเดิม นอกจากนี้ การค้นพบเรื่อง นวัตกรรมทางพุทธศาสนา คือการ ประยุกต์ใช้หลัก ธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย นั้น สอดคล้อง กับงานวิจัยของ พระมหาบุญไทย ปัญญา (2565) ที่เสนอแนวทางในการนำหลักธรรมมาจัดการความโศกเศร้าอย่างมีสติ (Mindful Grieving) และความสมถะ การที่สังคมพยายามผลักดันแนวคิดนี้ในการจัด พิธีศพ สมัยใหม่ แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะดึงเอา แก่นความหมายดั้งเดิมของสีขาว (การปล่อยวางและความสมถะ) กลับมาใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการพิธี ซึ่งช่วยให้การไว้ ทุกข์มีความยั่งยืนและยุติธรรมทางสังคมมากขึ้นในยุคที่พิธีศพมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นเรื่องของ วัตถุนิยม

ตารางที่ 1 การจัดแบ่งบทบาทและทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์ของสีขาวและสีดำในการไว้ทุกข์

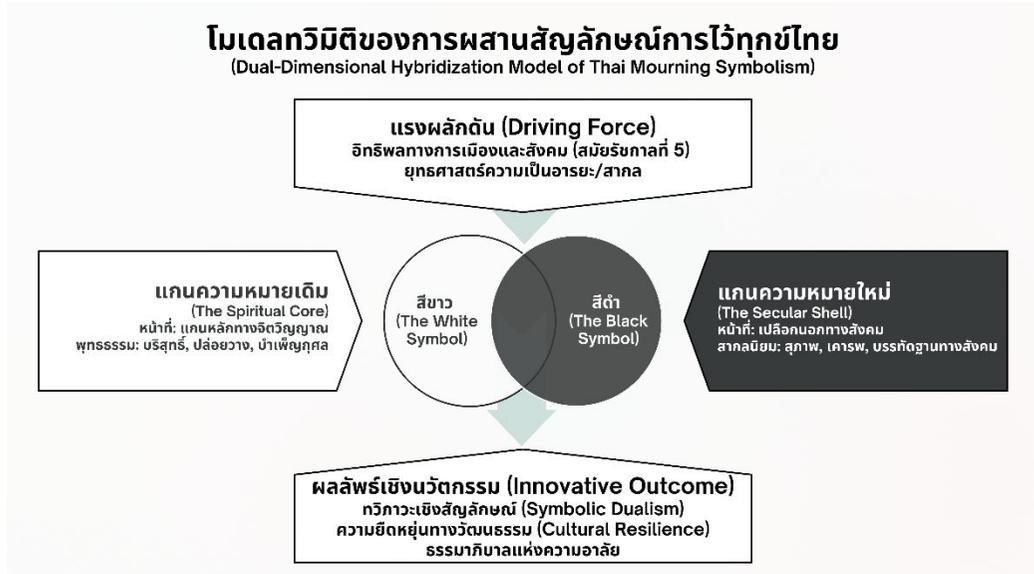
คุณลักษณะ/ มิติการวิเคราะห์	○ สีขาว (The White Symbol)	● สีดำ (The Black Symbol)
บทบาทหลัก/ หน้าที่	แกนหลักทางจิตวิญญาณ (Spiritual Core)	เปลือกนอกทางสังคม (Secular Shell)
ที่มาของคติ ความเชื่อ	คติความเชื่อดั้งเดิม (พุทธธรรมและคติชน)	วัฒนธรรมสมัยใหม่ (อิทธิพลตะวันตก/สากลนิยม)
ความหมาย เชิงปรัชญา	ความบริสุทธิ์ (Purity), การละวาง และ การปล่อยวาง (ตามหลัก อนิจจัง) (สมเด็จพระพุทธโฆษา จารย์, 2566)	ความโศกเศร้าอย่างเป็นทางการ, ความเคารพ และ ความสุภาพตาม มารยาทสากล
บริบทการใช้งาน ที่เด่นชัด	พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในพิธี, การปฏิบัติธรรม, พิธีบำเพ็ญกุศล	พื้นที่สาธารณะ, พิธีการรัฐ, บรรทัดฐานทางสังคมและ การทำงาน (อัครศักดิ์ สรเดช, 2564)
วัตถุประสงค์ สูงสุด	การเยียวยาจิตวิญญาณ ของบุคคลและอุทิศบุญกุศล (ปรีชา พิศุขสุพจน์, 2565)	การแสดงออกเชิงสังคม ที่เป็น สากลและสุภาพเรียบร้อย
นวัตกรรม/ ผลลัพธ์ประยุกต์	ธรรมาภิบาลแห่งความอภัย (เน้นความสมณะและการจัดการ ความโศกเศร้าอย่างมีสติ) (พระมหาบุญไทย ปัญญา, 2565)	การถูกตีความหมายใหม่ให้เป็น สัญลักษณ์ของ ความสงบและ ความเป็นระเบียบ ในบริบททาง เศรษฐกิจ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นผลสัมฤทธิ์สำคัญที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้คือ การสังเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์การไว้ทุกข์ในสังคมไทยสู่ โมเดลทวิมิติของการผสมผสานสัญลักษณ์การไว้ทุกข์ไทย (Dual-Dimensional Hybridization Model of Thai Mourning Symbolism) ซึ่งอธิบายถึงกลไกที่ทำให้วัฒนธรรมการไว้ทุกข์ไทยสามารถรักษาแก่นแท้ทางศาสนาไว้ได้ในขณะที่ปรับตัวเข้าสู่บริบทสังคมโลก

รูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล: โมเดลทวิมิติของการผสมผสานสัญลักษณ์การไว้ทุกข์ไทย โมเดลนี้แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนผ่านของสีไม่ได้เป็นการแทนที่ แต่เป็นการสร้างระบบ

“ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” โดยมีแกนความเชื่อเดิมและแกนความต้องการใหม่ดำรงอยู่ร่วมกัน ภายใต้แรงผลักดันทางประวัติศาสตร์

ภาพที่ 1 รูปแบบความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์การไว้ทุกข์ในสังคมไทย

คำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล 1) แรงผลักดัน (Driving Force) การวิจัยชี้ว่า อิทธิพลทางการเมืองและสังคม ในช่วงปฏิรูปประเทศ (สมัยรัชกาลที่ 5) โดยเฉพาะการรับธรรมเนียมการไว้ทุกข์แบบตะวันตก เพื่อแสดงถึง ความเป็นอารยะและสากล เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2) แกนความหมายเดิม (The Spiritual Core) คือ สีขาว ซึ่งยังคงรักษาบทบาทเป็น แกนหลักทางจิตวิญญาณ ของพิธีไว้ทุกข์ โดยยึดโยงกับหลัก พุทธธรรม ในการสื่อถึง ความบริสุทธิ์ การปล่อยวางและการเยียวยาจิตใจ ด้วยการสร้างบุญกุศล 3) แกนความหมายใหม่ (The Secular Shell) คือ สีดำ ซึ่งถูกสถาปนาเป็นเปลือกนอกทางสังคม ที่ทำหน้าที่ตอบสนองต่อ มารยาทสากล ความสุภาพอย่างเป็นทางการ และ บรรทัดฐานทางสังคม ในบริบทของรัฐและเศรษฐกิจ และ 4) ผลลัพธ์เชิงนวัตกรรม (Innovative Outcome) การดำรงอยู่ร่วมกันของสองแกนนี้ก่อให้เกิด “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” ซึ่งนำไปสู่ ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม ของสังคมไทย ที่สามารถผนวกค่านิยมใหม่เข้ากับรากฐานดั้งเดิมได้อย่างสมดุล และพัฒนาต่อยอดเป็นแนวคิด ธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางพุทธศาสนาในการจัดการพิธีที่เน้นความสมถะและเท่าเทียมในปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยสรุปว่า การเปลี่ยนผ่านของสี่ไว้ทุกข์ในสังคมไทยจาก สีขาว (สัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรม) ไปสู่ สีดำ (สัญลักษณ์ทางโลกียะตามอิทธิพลตะวันตก) เป็นผลจาก ยุทธศาสตร์ทางการเมืองและสังคม ในช่วงปฏิรูปประเทศ (สมัยรัชกาลที่ 5) เพื่อแสดงถึง ความเป็นสากล องค์ความรู้ใหม่คือ การเปลี่ยนแปลงนี้ได้นำไปสู่สภาวะ “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” โดยสีดำทำหน้าที่เป็น บรรทัดฐานทางสังคม และสีขาวยังคงรักษาบทบาทเป็น แกนหลักทางจิตวิญญาณของการปล่อยวาง การคงอยู่ร่วมกันนี้ สะท้อน ความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรม และนำไปสู่การประยุกต์ใช้หลัก ธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย ในปัจจุบัน ส่วนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย 1) ข้อเสนอแนะเชิงวัฒนธรรมและการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1) การส่งเสริมความเข้าใจในปรัชญาสีขาว ดั้งเดิม ควรนำผลการวิจัยไปบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันศาสนาและสถาบัน การศึกษา เพื่อเน้นย้ำว่าการไว้ทุกข์ตามหลักพุทธธรรมคือ การปฏิบัติธรรมเพื่อการปล่อยวางและ การสร้างบุญกุศล (พระมหาบุญไทย ปญญา, 2565) ซึ่งเป็นแก่นแท้ทางจิตวิญญาณของพิธีกรรม 1.2) การประยุกต์ใช้สีขาวในนวัตกรรมทางพุทธศาสนา ส่งเสริมให้มีการใช้ สีขาว เป็นสัญลักษณ์หลักใน การสร้างพื้นที่และสื่อสำหรับ การจัดการความเศร้าอย่างมีสติ (Mindful Grieving) เพื่อต่อยอดคุณค่า การเยียวยาจิตใจตามแนวทางพุทธธรรม ซึ่งแตกต่างจากความหมายทางโลกของสีดำ และ 1.3) การ ผนวกหลักธรรมาภิบาลในการจัดพิธี เสนอให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพใช้หลัก ธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยเน้นความ โปร่งใส และ ความเท่าเทียม ในการแสดงความ เคารพแก่ทุกคนชั้น โดยส่งเสริมให้ใช้เพียง โทนสีสุภาพ แทนการกำหนดสีดำที่เข้มงวดเกินไป เพื่อลด ภาระทางการเงินและสร้างความยั่งยืนทางสังคม และ 2) ข้อเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป (Suggestions for Future Research) 2.1) การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวัดทัศนคติ ดำเนินการวิจัยเชิง ปริมาณเพื่อสำรวจทัศนคติ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการแต่งกายไว้ทุกข์ของคนรุ่นใหม่ในเขตเมือง และชนบท เพื่อตรวจสอบการแพร่กระจายของแนวคิด “ทวิภาวะเชิงสัญลักษณ์” ในระดับบุคคล 2.2) การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ทำการวิจัยภาคสนามเชิงลึกเพื่อสังเกตการคงอยู่ และการผสมผสานการใช้สีขาวในพิธีศพท้องถิ่นและพิธีศพอย่างเป็นทางการ เพื่อยืนยันความ แตกต่างของบทบาทเชิงสังคมและจิตวิญญาณของทั้งสองสีในเชิงปฏิบัติ และ 2.3) การวิเคราะห์ทาง เศรษฐศาสตร์วัฒนธรรม ทำการวิจัยเพื่อศึกษาต้นทุนทางเศรษฐกิจของการแต่งกายและจัดพิธีศพใน ปัจจุบัน และประเมินประสิทธิผลของการใช้หลักธรรมาภิบาลแห่งความอาลัย ในการลดภาระทาง การเงินของครอบครัวผู้สูญเสีย

เอกสารอ้างอิง

- ชัชวาล ชื่นสงวน. (2566). พุทธปรัชญาสี: การตีความสัญลักษณ์ของสีในพิธีกรรมทางศาสนา. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 12(3), 88-105.
- อัครศักดิ์ สรเดช. (2564). การสื่อความหมายของสีในงานศพไทย: การเปลี่ยนผ่านทางสังคม

- วัฒนธรรมจากยุคดั้งเดิมถึงยุคสมัยใหม่. วารสารศิลปวัฒนธรรมศึกษา, 10(1), 45-68.
- ปรีชา พิธิษฐสุพจน์. (2565). การวิเคราะห์พิธีกรรมทางพุทธศาสนาในบริบทการจัดการความ
ตายของสังคมไทยร่วมสมัย. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา, 15(2), 55-78.
- พระมหาบุญไทย ปัญญา. (2565). การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการจัดการ
ความโศกเศร้าในสังคมไทย. วารสารวิชาการคณะสงฆ์, 2(4), 112-130.
- วิมล พลจันทร์. (2564). คติชนกับการสร้างความหมาย: การดำรงอยู่ของผีบรรพบุรุษในพิธีศพ
ไทย. วารสารวัฒนธรรมศึกษา, 14(1), 22-45.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2566). พุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 34).
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- สุวดี มีศรี. (2563). การแต่งกายไว้ทุกข์ของสตรีชั้นสูงในสมัยรัตนโกสินทร์: การศึกษา
เปรียบเทียบจากเอกสารประวัติศาสตร์. วารสารศิลปกรรมศาสตร์, 19(3), 115-138.
- Gaba, S. (2021). The Global Shift in Mourning Wear: A Historical Perspective on
the Adoption of Black. *International Journal of Costume and Fashion*,
21(2), 79-98.
- Kitiarsa, P. (2022). Mourning in Monarchy: Rituals and Political Symbolism in
Contemporary Southeast Asia. *Asian Studies Review*, 46(3), 435-455.
- Lee, Y., & Kim, M. (2023). Color Symbolism in Funeral Rites: Cross-Cultural Analysis
of Asia and the West. *Journal of Cultural Exchange and Global
Understanding*, 7(1), 22-40.